

Kryuchkova Olga. The Problem of Suffixal Complexification: N. W. Kruszewski and the Modern Russian Derivatology. The author considers the contribution of N. W. Kruszewski to the study of important problems of suffixal complexification in Russian: the derivational potential of this process, the place and role of duplicating complexification (the compatibility of synonymous suffixes), the interpretation of morphemic complexes resulting from suffixal complexification (complex suffix; a sequence of formants; an integral formant dividable into morphemes). The article contains the analysis of modern state of the problem, controversial aspects of its study, and underlines its meaning to the development of both general theory of language and applied linguistics. The author also outlines the perspectives of the further study of processes of suffixal complexification.

Key words: Russian language, word-building, reduplication, addition of suffixes, complex suffixes.

Стаття надійшла до редколегії
14.08.2014 р.

УДК 811.161.2'373.611:004

Ірина Левчук

Функційно-семантична специфіка префіксальних новотворів із компонентом *анти-* у мові інтернет-видань

У статті здійснено аналіз префіксального словотворення інновацій з компонентом *анти-* у мові сучасних ЗМІ на базі інтернет-видань. Виявлено загальномовні тенденції та оказіональні явища, з'ясовано їх функційно-семантичну специфіку. Розглянуто вживаність у мові ЗМІ лексем з компонентом *анти-*, які вже ввійшли в лексикографічну практику сьогодення, та особливості послуговування новотворами цього типу, які досі не зафіксовано в академічних лексикографічних працях. З'ясовано, що інноваційні одиниці з компонентом *анти-* виконують не тільки номінативну функцію, а й позначені істотною стилістичною маркованістю.

Ключові слова: префіксальне словотворення, префіксальний новотвір, префікс *анти-*, іменний дериват, мова ЗМІ.

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз досліджень цієї проблеми. Провідні українські мовознавці традиційно цікавляться проблемами публіцистичного стилю, оскільки важко переоцінити значення мови як засобу масової суспільно-політичної інформації. Зокрема, особливостям мови ЗМІ присвячено фундаментальні праці І. Білодіда, М. Жовтобрюха, С. Єрмоленко, В. Німчука, М. Пилинського, П. Плюща, В. Русанівського та ін. Водночас протягом останніх десятиліть дослідники звертають увагу на інтенсивну модифікацію національного лексикону: появу значної кількості неологічної лексики, семантичну переорієнтацію лексики, зовнішні та внутрішні запозичення в сучасну літературну мову (Б. Ажнюк, І. Каминін, А. Ломовцева, Д. Мазурик, Н. Попова, О. Тодор); акцентують на активізації певних словотвірних засобів, спричиненій законами як внутрішньомовними, так і впливом зовнішніх позамовних чинників (К. Городенська, В. Грещук, Є. Карпіловська, Н. Клименко, О. Стишов та ін.). Тому вивчення специфіки творення неологізмів за допомогою запозичених словотвірних формантів і їх функційних можливостей вирізняється актуальністю.

Мета розвідки – проаналізувати префіксальне словотворення інновацій з компонентом *анти-* у мові сучасних ЗМІ, виявити загальномовні тенденції та оказіональні явища, з'ясувати їх функційно-семантичну специфіку.

Джерельною базою дослідження слугували численні префіксальні новотвори з компонентом *анти-*, зафіксовані в мові інтернет-видань «Волинські новини» (ВН), «ВолиньPost» (ВР) та «Слово Волині» (СВ).

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Традиційно префікс *анти-* має значення «протиставлення, протилежності, відмінності ознак, спрямування проти того, що позначено твірною основою. Підкреслене написанням через дефіс» [1, с. 32].

У мові ЗМІ часто трапляються лексеми з компонентом *анти-*, які вже ввійшли в лексикографічну практику сьогодення: *антивірус, антигерой, антиенергія, антикультура, антилюбов, анти-мемуари, антимистецтво, антиполітикум, антиреклама, антиробінзонада, антиробота, антисвіт, антисловник, антистиль, антиутопія, античеснота; антиалкогольний, антивиборчий, антидержавний, антизаконний, антиімперський, антимонopolний, антипідприємницький, антипрезидентський, антирухівський, антиснідівський, антисоціальний, антистресовий, антиурядовий* тощо. Однак нерідко, як показало дослідження, у мові інтернет-видань використовують новотвори цього типу, не зафіксовані досі в академічних лексикографічних працях.

Слушно щодо цього зауважує О. Г. Тодор: «Сьогодні динаміку мовних уподобань визначає не сфера художнього стилю (що було характерно для XIX ст.), а сфера ЗМІ. Це зумовлено тим, що в широкому інформаційному просторі відображаються живомовні процеси, виразно простежуються тенденції розвитку мови, до того ж ЗМІ мають порівняно більші можливості щодо впровадження мовної норми» [4, с. 92].

Префікс *анти-* має високу продуктивність у деривації новотворів здебільшого з політичної сфери, на цій особливості акцентує увагу також О. Стишов, зазначаючи, що «деякі зарубіжні лінгвісти пояснюють це модною серед політиків тенденцією “подовжувати слова та вирази, щоб виграти час, завуалювати ідею, ускладнити висловлення” [3, с. 72].

Активне послуговування префіксальними новотворами з компонентом *анти-* спостерігаємо вже у заголовках, що, очевидно, зумовлено специфікою семантики цих лексичних одиниць і функцією аналізованих інтернет-видань – оперативно висвітлювати явища, події суспільного, політичного життя. Найчастіше автори публікацій використовують у заголовках лексеми, які вирізняються інформативністю, актуальністю, привертають увагу, як-от: *Антимайдан знову кинули на гроші* (СВ, 17.01.2014); *У Донецьку батьки назвали дитину Антимайданом* (ВН, 22.12.2013); *Три поїзди зі студентами їдуть з Одеси на «антиєвромайдан»* (ВН, 13.12.2013); *Перевалочну базу антимайданівців знайшли у Харкові* (ВН, 27.04.2014); *У Луцьку відбулась анти-СНІДова хода* (ВН, 29.11.2013); *У Луцьку кличуть на «антиєвропейський» мітинг до Києва* (ВР, 27.11.2013); *Антикризові заходи: на чому доведеться економити українцям* (СВ, 06.04.2014); *У кримському парламенті вивісили «антибандерівські» плакати* (СВ, 25.12.2013); *Патріарх Філарет прокоментував «антиєвропейську» позицію місцеблюстителя УПЦ МП* (ВР, 09.06.2014). Зауважимо, з-поміж таких новотворів спостережено графічні.

Фактичний матеріал дослідження засвідчує домінування префікса *анти-* у творенні іменних дериватів – іменників і прикметників (*антимайдан, антимайданівець, антимайданівський*). Зафіксована лексикографами щодо цього форманта «активізація сполучення з іменниками і формування переносних значень внаслідок непрямої номінації» [1, с. 31] характерна для мови аналізованих інтернет-видань: *Зазначаємо, що під час акції не постраждав жоден комуніст, лише один антидержавник прищепив собі палець стільцем, після чого одразу викликав швидку невідкладну допомогу* (СВ, 17.04.2014).

Нерідко фіксуємо використання нових антонімічних пар для створення додаткових стильових і стилістичних ефектів: *Перевізникам Волині заборонили везти людей на Євромайдан, а лише на Антимайдан* (ВН, 14.12.2013); *Євромайданівці та «антиєвромайданівці» у Києві* (ВН, 10.12.2013).

Аналізований афікс, як засвідчує дослідження, більш активно в мові інтернет-видань уживається з чужомовними твірними основами, проте поєднання з питомими твірними основами також доволі продуктивне: *На Волині запрацювала перша «антикорупційна» громадська приймальня* (СВ, 15.07.2013), *АіФ.іа публікує карту контроль-пропускних пунктів в Україні. Тут як антисепаратистські блокпости, так і загороджувальні споруди, споруджені проукраїнськими активістами, а також військовими...* (СВ, 19.04.2014); *Крім того, російські телеканали, які ретранслюються в Молдові, провакують антиєвропейські настрої населення* (ВР, 10.09.2014); *Як бандити-«козаки», так і поліцейські пояснювали свої дії тим, що «Київський Патріархат веде антиросійську діяльність і таким не місце у російському Криму»* (ВН, 01.06.2014); *На Волині «Правий сектор» перешикодив антиукраїнській діяльності комуністів* (СВ, 17.04.2014). Прикметно, що останнім часом спостережено підвищення частотності функціонування саме названих лексем в аналізованих інтернет-виданнях, очевидно, як своєрідна відповідь мови ЗМІ на комунікативні запити суспільства.

Цікавим явищем у сучасних ЗМІ стали відантропонімічні утворення (тобто від імен, прізвищ, псевдонімів відомих політичних діячів, керівників тощо) на позначення суспільно-політичних явищ, течій, поглядів. Зафіксовано такі новотвори й з препозитивним формантом *анти-*, як-от: *Антипутінський марш єдності України – у Луцьку* (ВН, 09.04.2014), *Ультрас погрожують санкціями за антипутінські гасла* (ВН, 05.09.2014). Прикметно, що такі лексеми завжди пов'язані з негативною конотацією або принаймні мають розмовне забарвлення.

Спостережено відсутність правописного вноормування зафіксованих новотворів, зокрема трапляється в інтернет-виданнях написання препозитивного форманта *анти-* разом і через дефіс, а також у лапках і без лапок («антимайдан», Антимайдан): «Гроші! Гроші!» - привезені на столичний «антимайдан» не отримали обіцяне (ВН, 15.12.2013); Зіброву пропонували співати на Антимайдані (ВР, 13.12.2013). Почасті така правописна плутанина відбувається і з лексемами, що порівняно давно ввійшли в ужиток: «Республіка» – анти-комерційний фестиваль, який намагається повернути увагу громадськості до проблем невеликих містечок (ВР, 20.08.2014). Ці розбіжності активно фіксуємо і в створюваних власних назвах, які нерідко потрапляють в інтернет-публікації, наприклад: При Луцькому міському центрі соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді реалізовується соціальний проект «АНТИ СТРЕС ZONE», розрахований проект на молодь та молоді сім'ї, члени яких перебувають в АТО (ВР, 10.10.2014); Нагадаємо, Арт-терапія для молоді відбувається в рамках реалізації соціального проекту «Анти Стрес Zone» у партнерстві з ВОГО «Корпорація щастя» (ВН, 09.11.2014). Очевидно, такі лексеми ще потребують детального вивчення з подальшими вноормуванням і кодифікацією. Проте варто пам'ятати, що не завжди вживання запозичених компонентів україно мові необхідне. Адже, як слушно зауважує О. Д. Пономарів, те, що «діється останнім часом, шкодить українській мові, гальмує або обмежує її можливості на рівні лексики й словотворення. Мову засмічують великою кількістю непотрібних чужих слів і словосполучень» [2, 326–327].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. У мові сучасних ЗМІ помітна активізація використання традиційно продуктивного форманта *анти-*, що поєднується з іменниковими та прикметниковими, зокрема питомими й запозиченими основами. Інноваційні одиниці з компонентом *анти-* виконують не тільки номінативну функцію, а й позначені істотною стилістичною маркованістю. У подальших студіях варто проаналізувати особливості функціонування новотворів з чужомовними компонентами в мові інтернет-видань та з'ясувати доцільність їх уживання.

Джерела та література

1. Активні ресурси сучасної української номінації : Ідеографічний словник нової лексики / Є. А. Карпіловська [та ін]; відп. ред. Є. А. Карпіловська. – К. : ТОВ «КММ», 2013. – 416 с.
2. Пономарів О. Д. Українське слово для всіх і для кожного / Олександр Пономарів. – К. : Либідь, 2013. – 360 с.
3. Стишов О. А. Глобалізаційні тенденції в префіксальному словотворенні української і білоруської мов кінця ХХ – початку ХХІ ст. / О. А. Стишов // Наук. зап. Серія філологічна. – Острогоз : Вид-во нац. ун-ту «Острозька академія». – 2010. – Вип. 17. – С. 67–77.
4. Тодор О. Г. Соціально зумовлені іменники-оказіоналізми у мові сучасних Інтернет-ЗМІ (суфіксальний словотвір) / О. Г. Тодор // Наук. зап. НаУКМА. – 2012. – Т. 137 : Філологічні науки. – С. 92–95.

Левчук Ирина. Функціонально-семантична специфіка префіксальних новообразованих с компонентом *анти-* в мові інтернет-видань. В статті здійснюється аналіз префіксального словообрання інновацій с компонентом *анти-* в мові сучасних СМІ на базі інтернет-видань. Виявляються мовознавчі тенденції і окказіональні явлення, вивчаються їх функціонально-семантична специфіка. Розглядається використання в мові СМІ лексем с компонентом *анти-*, которые уже вошли в лексикографическую практику нынешнего времени, и особенности использования новообразованих этого типа, которые не зафиксированы до сих пор академическими лексикографическими трудами. Вивчається, что инновационные единицы с компонентом *анти-* выполняют не только назывательную функцию, но и обозначают существенной стилистической маркированностью.

Ключевые слова: префіксальное словообразование, префіксальное новообразование, префікс *анти-*, именной дериват, язык СМІ.

Levchuk Iryna. Functional and Semantic Peculiarities of Newly-coined Words Containing the Prefix *anti-* in the Language of Internet Publications. An analysis of the formations of prefixed neologisms containing the component *anti-* has been carried out with reference to the language used in modern mass media publications. General

language patterns and phenomena have been identified. Their functional and semantic peculiarities have been described. The usage of the words containing the component *anti-* in the language of mass media has been investigated. In this paper attention is devoted both to lexemes which are already recorded in dictionaries and to those which cannot be found in academic dictionaries. It has been demonstrated that innovative words containing the component *anti-* not only perform a nominative function but that they also possess a degree of stylistically colouring.

Key words: prefixational word-formation, prefixal neologisms, prefix *anti-*, noun derivative, mass media language.

Стаття надійшла до редколегії
26.10.2014 р.